

DEBATT

3

Redaktör: Sven-Olov Lööv debett@dls.se Telefon 08-573 650 00

På sex år har svenskarnas inställning till svartarbete förändrats radikalt. Rut- och rotavdragen samt tydligare skatteregler är sannolikt de viktigaste orsakerna och det visar hur samtidsandan kan påverkas genom politiska reformer, skriver **Anders Lindholm**, vd för undersökningsföretaget Demoskop.

Att köpa svart är inte längre en del av samtidsandan

Att samhället förändras i snabb takt kan vi alla konstatera. Det är däremot lätt att glömma bort att även vad vi som individer tycker och tror oss veta är i konstant rörelse. Om vi tittar bakåt så framstår vårt nuvarande förhållningssätt många gånger som självklart och till och med förutsägbart. Så är förstås inte fallet. Snarare är förändringarna en viktig påminnelse om att inte heller dagens sanningar kommer att vara bestående.

På bara ett par decennier har vi gått från att tycka att fax och ordbehandling har revolutionerat arbetslivet till att bli upprörda över att inte kunna koppla upp oss oavsett var i världen vi befinner oss. För inte särskilt länge sedan var en vanlig syn i personbilar två rökande föräldrar och barn som utan säkerhetsbälte klättrade omkring i baksätet. Domen skulle nu falla hård över sådana föräldrar. I dag väljer miljövänner diesel före bensin och det är nu kolhydrater, inte fett, som är boven bakom fetma.

En sedan länge given utgångspunkt är att varje generation präglas av sina värderingar och att enskilda människors grundvärderingar är i det närmaste orubbliga från vuxen ålder. Likväl kan ibland till synes givna sanningar inom loppet av några år förkastas med samma självklarhet.

Ett tydligt och viktigt exempel på en normförskjutning har nu skett lite i det tysta. Att köpa svarta tjänster är inte längre en del av samtidsandan. Framför allt svävande hushållsarbete och mindre hantverkstjänster i hemmet har svartköp utveckl-



MINSKAT STÖD. Allt färre svenskar kan tänka sig att köpa svarta tjänster och andelen som är beredda att själva jobba svart har minskat ännu mer, konstaterar Anders Lindholm.

FOTO: HASSE HOLMBERG

"Det parti som i centrala begrepp har tolkningsföretaget vinner också väljarnas stöd."

lats från norm till att inte ses som ett allmänt accepterat agerande.

På uppdrag av Skatteverket lät Demoskop 2005 genomföra en större kartläggning av människors förhållningssätt till svartarbete, såväl ur köpar- som säljarperspektiv.

Genom 2 312 intervjuer med allmänheten kunde då bland annat konstateras att acceptansen för svartarbete var utbredd: 57 procent skulle kunna tänka sig att köpa svarta tjänster och 52 procent skulle kunna tänka sig att arbeta svart. Acceptansen var särskilt utbredd och faktiskt svartköp vanligast bland dem som också hade klara behov av tjänster i hemmet, som villaägare.

Ett annat tydligt resultat var att gränserna för vad som var beskattningsbart var både otydliga och uppfattades som orimliga.

Reglerna saknade därmed grund-

läggande förankring i folksjäl.

I kompletterande gruppdiskussioner framkom då även att för vissa tjänster var svartköp den outtalade förutsättningen för både köpare och säljare. Önskemål om ett annat tillvägagångssätt kunde då knappt påtalas.

När Demoskop under januari och februari i år genom 5 297 intervjuer med allmänheten upprepade några av frågorna var resultatet att 42 procent skulle kunna tänka sig att köpa svart, medan endast 31 procent kunde tänka sig att arbeta svart. Väst kan man tycka att andelarna alltså är höga, men det är nu färre än hälften som skulle överväga att köpa svart och klart färre som i realiteten skulle göra det. Tillbakagången är så tydlig att man alltså med fog kan hävda att en normförskjutning har inträffat.

Sannolikt är det primärt två aspek-

ter som ligger bakom förändringen:

► Tjänster som tidigare var svarta har etablerats och gjorts tillgängliga för en bredare skara i vit form genom rut- och rot-avdragen

► De höjda beloppsgränser för beskattning som introducerades 2007 har tydliggjort skillnaden – men framför allt rimligheten – i vad som betraktas som vitt kontra svart. Det har därmed blivit ett större och mera obehävt steg, moraliskt sett, att köpa svart.

Politiken kan därför sägas ha gett positiva effekter på människors förhållningssätt till svartarbete. Det bygger emellertid också på att reformerna varit i samklang med grundläggande värderingar. I sammanhanget finns även aspekter som snarast skulle tala för en ökning av svartarbetet. Hit hör till exempel den ökade arbetslösheten, försämrade a-kassa och uppmärksamheten 2006 kring ministrar som köpt svarta tjänster. Det eventuella negativa genomslaget av dessa händelser överskuggas således av de positiva effekterna.

Förändrade normer kring svartköp är viktigt i sig, men det är även ett exempel som ger en mer allmän lärdom om politikernas behov av att tolka och förstå samtidsandan – och hur den också kan påverkas genom politiska reformer. Det parti som i centrala begrepp har tolkningsföretaget vinner också väljarnas stöd.



ANDERS LINDHOLM
vd, Demoskop

Di DAGENS CITAT



"Det är totalt meningslöst med ett fängelsestraff."

Sångaren Plura Jonsson argumenterar med kraft för att Svea hovrätt ska undanröja den fängelsestraff för nar-kotikabrott som tingsrätten har dömt honom till. Ur AB.

Hyresrätten behövs för Sveriges tillväxt

Barbro Engmans replik på vår artikel om bostadsbristens hot mot den ekonomiska tillväxten i huvudstadsregionen – och därmed indirekt också mot resten av Sverige – är inte helt lätt att följa. Möjligen beroende på att den bygger på några missförstånd. Vi konstaterar att bostadsbristen inte bara är ett allvarligt bekymmer för dem som drabbas, utan också ett direkt hot mot den ekonomiska tillväxten. Enligt våra beräkningar skulle en fortsatt bostadsbrist till år 2030 kosta minst 250 miljarder bara i Stockholmsregionen.

Vi konstaterar vidare att både OECD och EU-kommissionen pekar ut den svenska hyreslagstiftningen

"Bostadsbristen är ett direkt hot mot den ekonomiska tillväxten."

som en av orsakerna till att bostadsbrist uppstår. De lagändringar som genomfördes i år måste därför leda till varaktiga och påtagliga förändringar av tillämpningen av bruksvärdesystemet. Dessa har vi inte sett ännu. Och tiden börjar bli knapp.

Politiken måste ha som utgångspunkt att en väl fungerande bostadsmarknad är en förutsättning för en gynnsam ekonomisk utveckling. De uppenbara problemen för hyresrätten måste därför ses i detta sammanhang. Åtgärderna för att förbättra hyresrättens funktionssätt är många. Den av Engman berörda skattereformen är en av flera angelägna förändringar.

När Engman i artikeln ställer

frågan hur lång tid Fastighetsägarna och Handelskammaren anser att det ska ta att få en etta på Kungsholmen så blixtbelyses de olika perspektiven: det ena utgår från att just på denna del av bostadsmarknaden ska kunderna alltid stå i kö och det som kan diskuteras är längden på kön. Och så det andra, som verkligen tror att förändringar på sikt kan leda till en fungerande marknad där hyresgästen inte behöver stå i decennielånga köer eller arrangera bräckliga fyrtjänstbyten för att få en lämplig bostad.

MARIA RANKKA
vd, Stockholms handelskammare
CHRISTER JANSSON
vd, Fastighetsägarna Stockholm